

Revisiting Dutch Brazil and Johan Maurits

Na de tentoonstelling *Bewogen Beeld – Op zoek naar Johan Maurits* in 2019 startte het Mauritshuis het onderzoeksproject *Revisiting Dutch Brazil and Johan Maurits*. Het project richt zich op historisch (archief)onderzoek naar de bestuursperiode van Johan Maurits als gouverneur in Brazilië, met nadruk op onderwerpen die eerder onderbelicht bleven. Daaronder Johan Maurits' rol in de trans-Atlantische slavenhandel tussen West- en Centraal-Afrika en Brazilië, een rol die voorheen door verschillende auteurs werd gebagatelliseerd. Onderzoeksleider is Dr. Erik Odegard, die in 2018 promoveerde op de carrièrevorming van Johan Maurits.

Publicatie

Onderzoekersleider Erik Odegard en Carolina Monteiro (voorheen junior-onderzoeker bij het Mauritshuis, momenteel promovendus aan de Universiteit Leiden) schrijven in een recent gepubliceerd artikel in het tijdschrift *Early American History* dat op basis van nieuw onderzoek kan worden vastgesteld dat Johan Maurits voor eigen rekening handelde in slaafgemaakten. Slavenhandel was in de ogen van de West-Indische Compagnie niet illegaal, particuliere slavenhandel was dat wel. Johan Maurits smokkelde slaafgemaakte Afrikanen het land Brazilië in en verkocht ze door aan anderen. Ook een 'gift' van tweehonderd mensen van de koning van Kongo aan Johan Maurits liet hij voor eigen rekening verhandelen.

Onderzoeksleider Erik Odegard werkt daarnaast onder meer aan een artikel over particuliere investeringen vanuit de Republiek in Nederlands-Brazilië (zoals in suikermolens en plantages). Dit onderwerp sluit aan bij het publieksonderzoek dat tijdens de tentoonstelling *Bewogen Beeld* op zaal werd uitgevoerd. Bezoekers konden destijds kiezen uit verschillende thema's, waarbij de overgrote meerderheid een voorkeur aangaf voor onderzoek naar particuliere Nederlandse investeringen in Nederlands-Brazilië. Het onderzoek hiernaar laat zien dat ook particulieren grote sommen in Brazilië investeerden; in totaal gaat het bijna twaalf miljoen gulden.

Onderzoeksproject

De komende periode zullen vier onderzoekers verschillende aspecten van Nederlands-Brazilië en Johan Maurits verder gaan bestuderen. Hiervoor is met steun van het Gieskes-Strijbis Fonds een fellowship-programma opgestart. Het onderzoek loopt van september 2020 – december 2021 en zal resulteren in verschillende wetenschappelijke publicaties en een symposium.

De selectie van de fellows is uitgevoerd onder begeleiding van een externe adviescommissie, bestaande uit:

Prof. dr. Michiel van Groesen, professor maritieme geschiedenis, Universiteit Leiden, instituut voor geschiedenis

Prof. dr. Catia Antunes, professor History of Global Economic Networks, Universiteit Leiden, instituut voor geschiedenis

Dr. Karwan Fatah-Black, Universiteit Leiden, instituut voor geschiedenis

Dr. Mariana De Campos Francozo, Universiteit Leiden, faculteit archeologie

Dr. Bruno Romero Ferreira Miranda, Universidade Rural de Pernambuco

Hieronder volgt meer informatie over de aan het project verbonden onderzoekers en hun onderwerpen:

1. Erik Odegard (onderzoeksleider)

Erik Odegard studeerde aan de universiteit Leiden en deed daar ook zijn promotieonderzoek over de carrièrepaden van koloniale gouverneurs in dienst van de Nederlandse handelscompagnieën, onder wie ook Johan Maurits. Na zijn promotie kon hij als onderzoeker aan de slag bij het Mauritshuis. Hier werkte hij mee aan de tentoonstelling *Bewogen Beeld* en aan de voorbereiding van het onderzoeksproject. Eriks eigen onderzoek richt zich op de investeerders in de kolonie in Brazilië. Nieuw gevonden bronnen tonen onder andere aan dat particulieren voor bijna twaalf miljoen gulden in de kolonie hadden geïnvesteerd. Erik is eerder als fellow bij het Nationaal Archief en het Scheepvaartmuseum verbonden geweest en werkt ook als docent bij het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden.

2. Mark Ponte (onderzoeker)

Mark Ponte is als historicus gespecialiseerd op vroegmoderne migratie en slavernij. Hij werkt in deeltijd bij het Stadsarchief Amsterdam, onder meer aan het project *Alle Amsterdamse Akten*. De afgelopen jaren publiceerde hij vooral over Zwarte Amsterdammers in de zeventiende eeuw. Mark deed onderzoek voor de tentoonstelling *Zwart in Rembrandts Tijd* in het Rembrandthuis en maakte

de tentoonstelling *Amsterdammers en Slavernij* in het Stadsarchief. Hij schrijft regelmatig bijdragen voor (publieks)historische boeken en tijdschriften.

Onderzoek: 'Tracing black lives in Brazil and the Dutch Atlantic'

De WIC-kolonie Nieuw Holland in het Noordoosten van Brazilië (1630-1654) speelde een cruciale rol in de vestiging van Zwarte migranten in het 'Dutch Empire'. Niet alleen markeerde de periode het begin van het op grote schaal deelnemen aan de trans-Atlantische slavenhandel, er werden ook Afrikanen en Afro-Brazilianen soldaat of zeeman in dienst van zowel de WIC als particuliere schippers. Vrije en tot slaaf gemaakte mensen uit de 'Portuguese Atlantic' (Brazilië, Angola, São Tomé etc) stonden aan de basis van de zwarte gemeenschappen in Amsterdam en Nieuw Amsterdam (het huidige New York) in de 17de eeuw.

In dit project wil Mark aan de hand van persoonlijke verhalen de levens van Zwarte mensen in Nederlands Atlantische gebied – inclusief Amsterdam – terug volgen naar Brazilië en – indien mogelijk – naar Afrika.

3. Irene Maria Vicente Martín (onderzoeker)

Irene Vicente is een Spaanse historicus die zich in haar onderzoek voornamelijk gericht heeft op familienetwerken in de elite van het koloniale Salvador (Brazilië) in de 16de en 17de eeuw en hun politieke invloed op lokaal en mondiaal niveau. Haar brede onderzoeksinteresses omvatten de effecten van de Iberische Unie (1580-1640) op de Luso-Amerikaanse territoria en de rol van koloniale steden als knooppunten van lokale contexten en imperiale invloeden. Ze is momenteel bezig met het afronden van haar promotieonderzoek aan het European University Institute in Florence. Ze haalde haar Master in vroegmoderne geschiedenis aan de Universiteit van Salamanca (Spanje) en een Bachelor met onderscheiding van dezelfde instelling.

Onderzoek: 'Johan Maurits' relations with the city of Salvador: war, diplomacy and cultural exchanges between Dutch Recife and Portuguese Bahia, c. 1637-1644'

Irene gaat een nieuw onderzoek opstarten naar de veranderingen in de politieke verhoudingen tussen de Portugese en Nederlandse hoofdsteden in Brazilië – Salvador en Mauritstad – tijdens de ambtsperiode van Johan Maurits (1637-1644). Het project zal ingaan op de tussenkomst van de imperiale politiek in de dagelijkse gang van zaken in de twee Braziliaanse steden, met als achtergrond het einde van de directe oorlogvoering tussen de Nederlanders en Portugezen in Brazilië. Belangrijke gebeurtenissen in deze chronologie zijn de mislukte belegering van Bahia door Johan Maurits in 1638 en de wapenstilstand tussen Nederland en Portugal in 1641. Onderzoek naar alledaagse netwerken, uitwisselingen van geschenken, vertegenwoordigers en kunstenaars zal naar

verwachting een beeld schetsen van twee steden met een sterkere gedeelde geschiedenis dan tot nu toe gedacht.

4. André Luís Bezerra Ferreira (onderzoeker)

André Luís Bezerra Ferreira is een Braziliaanse historicus en promovendus aan de Federale Universiteit van Pará (UFPA). Hij heeft een Master in Sociale Geschiedenis aan de UFPA en is afgestudeerd in Geestelijke Wetenschappen - Geschiedenis aan de Federale Universiteit van Maranhão. Hij doet onderzoek naar de toegang van inheemse volken en hun nakomelingen tot justitie en koloniaal bestuur in de Amazone (17de en 18de eeuw), om zo een beter begrip te krijgen van inheemse herinneringen aan verschillende historische processen die zich in die regio hebben afgespeeld, waaronder de Luso- Nederlandse oorlogen.

Onderzoek: 'Negotiated freedoms: Indigenous memories of the Portuguese-Dutch wars and the indigenous policies in the Portuguese Amazon'

Dit onderzoek heeft tot doel een beter begrip te krijgen van het belang van de Amazone en inheemse volkeren in de context van de globalisering van Europese monarchieën in de vroegmoderne tijd. André zal zich richten op de bemiddeling en onderhandelingen tussen Europeanen en inheemse volkeren bij de verkenning van die regio. De nadruk ligt daarbij op de impact van de Portugees-Nederlandse oorlogen op de slavernij en de vrijheid van de oorspronkelijke bevolkingsgroepen in deze periode. De bronnen over samenwerkingsrelaties, inheemse families en familievorming, Atlantische mobiliteit en oorlogvoering laten zien hoe de vrijheid van de indianen – of hun slavernij – werden gebruikt in de complexe sociale praktijk van onderhandelingen tussen Portugezen, Nederlanders en de oorspronkelijke bevolking.

5. Miguel Gerales Rodrigues (onderzoeker)

Miguel Gerales Rodrigues is een Portugese historicus die is afgestudeerd in geschiedenis aan de Universidade Nova (Lissabon). In 2019 promoveerde hij aan het European University Institute

(Florence), op een proefschrift over de trans-Atlantische slavenhandel tussen het Portugese en Spaanse rijk in de 16de en 17de eeuw, gericht op Angola. Hij werkt voor het CHAM (Centrum voor Geesteswetenschappen, Lissabon) als onderzoeker en is tevens teamlid in een RISE-onderzoeksproject dat opstanden en verzet in de Iberische rijken onderzoekt.

Onderzoek: 'The Dutch impact in fostering the trans-Atlantic links between Angola and Brazil based on slave trading activity'

In dit onderzoek werkt Miguel verder vanuit zijn onderzoekservaring met trans-imperiale geschiedenis en slavernij. Hij gaat zich concentreren op de periode van de Nederlandse overheersing in Brazilië (1630-1654), om de Nederlandse impact te beoordelen op het bevorderen van de trans-Atlantische slavenhandel tussen Angola en Brazilië. Zijn onderzoek richt zich op de rol van Portugese Sefardische netwerken en Nederlandse kooplieden en zal inzicht geven op hun actieve samenwerking in slavenhandel op trans-imperiaal niveau. Het onderzoek zal ons beter in staat stellen om de Nederlandse betrokkenheid bij, en rol in de uitbreiding van, de Atlantische slavenhandel te begrijpen.